

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ

Відділ навчання іноземних мов

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
ЕЛЕКТИВНИХ КУРСІВ З ІНОЗЕМНИХ МОВ**

**ДЛЯ СТАРШОЇ ШКОЛИ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

**Київ
Педагогічна думка
2015**

УДК 373.5091.322:811'243](043)
ББК74.268.1я7
Н12

*Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту педагогіки НАПН України
(протокол № 4 від 02.03.2015 р.)*

*Рекомендовано для використання в навчально-виховному
процесі загальноосвітніх навчальних закладів
(протокол комісії з іноземних мов Науково-методичної ради
з питань освіти МОН України № 1 від 11.03.2015 р.)*

Експерт:

О. Я. Коваленко, головний спеціаліст департаменту загальної середньої та дошкільної освіти МОН України

Рецензенти:

Л. М. Калініна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу економіки та управління загальною середньою освітою Інституту педагогіки НАПН України;

Н. В. Ананьєва, кандидат педагогічних наук, заступник директора Першої міської гімназії м. Черкаси;

К. А. Рябченко, заступник директора з навчально-виховної роботи Суспільно-гуманітарної гімназії № 176 м. Києва.

Н12 **Навчальна** програма елективних курсів з іноземних мов для старшої школи ЗНЗ / В. Г. Редько, Т. К. Полонська, Н. П. Басай [та ін.] ; за наук. ред. В. Г. Редька. – К. : Педагогічна думка, 2015. – 42 с.

ISBN 978-966-644-347-5

Навчальна програма елективних курсів спрямована на забезпечення варіативного компонента змісту навчання іноземних мов учнів старшої (профільної) школи. Вона вказує на основні методологічні підходи до добору та конструювання змісту елективних курсів, визначає їх тематику і характеризує технології оволодіння ними. У ній окреслюються орієнтовні рівні навчальних досягнень учнів.

Програму адресовано вчителям іноземних мов, методистам, авторам підручників і посібників, студентам мовних факультетів вищих педагогічних навчальних закладів.

**УДК 373.5091.322:811'243](043)
ББК74.268.1я7**

З М І С Т

	стр
ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	4
1. ДИДАКТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ ЗМІСТУ ЕЛЕКТИВНИХ КУРСІВ	6
1.1. Компетентнісна парадигма навчання	6
1.2. Комунікативно-діяльнісний підхід до організації навчання	8
1.3. Культурологічне спрямування навчальної діяльності	10
1.4. Принципи добору навчальних матеріалів для змісту елективних курсів	11
2. ЗМІСТ НАВЧАННЯ ЕЛЕКТИВНИХ КУРСІВ	15
3. НАВЧАЛЬНІ ДОСЯГНЕННЯ УЧНІВ	21
4. ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОВОЛОДІННЯ ЗМІСТОМ НАВЧАННЯ	23
5. ЗМІСТ І СТРУКТУРА РЕКОМЕНДОВАНИХ ЕЛЕКТИВНИХ КУРСІВ	28
5.1. Культура і мистецтво Великої Британії (Culture and of Great Britain)	29
5.2. Англійська мова для ділового спілкування (English for Business Communication)	31
5.3. Завітайте до України (Welcome to Ukraine)	33
5.4. Країнознавство: Іспанія і Латинська Америка (Bienvenidos a España y América Latina)	35
5.5. Німецькомовні країни (Deutschsprachige Länder)	36
5.6. Моя Франція (Ma France)	38

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту» і положень Концепції загальної середньої освіти (11-річна школа) старша школа (10-11-ті класи) функціонує як профільна. Профілізація є одним із важливих напрямів модернізації сучасної вітчизняної загальної освіти в цілому та її старшого ступеня зокрема. Старша школа – це етап усвідомленого переосмислення учнями свого місця та життєвого самовизначення в сучасному світі, де профільне оволодіння іноземною мовою, ураховуючи індивідуальні особливості, інтереси, здібності, мотиви і наміри школярів, поглиблює і професійно спрямовує зміст навчання, цілеспрямовано готує старшокласників до подальшої навчальної і/або професійної діяльності, пов'язаної з використанням іноземної мови як об'єкта майбутньої спеціальності або як засобу професійного спілкування. У зв'язку з цим профільне навчання – це не просто поглиблене вивчення предмета, а, насамперед, спеціальна система заходів, яка спрямовує учнів старших класів на усвідомлене практичне застосування свого іншомовного досвіду, засобами іноземної мови орієнтує на майбутню професію.

Навчальна програма елективних курсів є важливим компонентом забезпечення загальноосвітнього процесу. Вона розкриває цілі та змістове наповнення елективних курсів з іноземних мов, логіку їх побудови, принципи вибору технологій навчання, форми контролю досягнутих результатів, рекомендації щодо організації навчального процесу тощо. Орієнтиром для створення Навчальної програми елективних курсів слугують типові навчальні програми з іноземних мов для учнів 10–11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів.

Концептуальні засади навчальної програми елективних курсів з іноземних мов узгоджуються з відповідною галуззю Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти та відповідають основним положенням «Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання».

Навчання іноземної мови у старшій профільній школі не є автономним процесом, а враховує іншомовний комунікативний досвід, набутий учнями на попередніх ступенях освіти. Він удосконалюється відповідно до рівня, визначеного навчальною програмою для 10–11-х класів, і відрізняється від змісту загальноосвітніх курсів першої та другої іноземної мови мовними, мовленнєвими та інформаційними особливостями профільного навчання. Згідно з такою диференціацією виникає потреба в забезпеченні старшокласників, які обрали іноземну мову для поглибленого оволодіння окремими аспектами своєї майбутньої професії, відповідними навчальними засобами, в яких використовуються дидактично, психологічно і методично доцільно дібрані методи, форми і види навчання, що узгоджуються як із сучасними технологіями оволодіння іншомовним спілкуванням (компетентнісним,

комунікативно-діяльнісним, особистісно орієнтованим, культурологічним підходами), так і з профілізацією його змісту залежно від обраного профілю навчання. Такими засобами є *елективні курси (курси за вибором)*, яким відводиться провідна роль в урізноманітненні інформації, презентованої іноземною мовою, і зміст яких відбиває певну модель профільно орієнтованої діяльності старшокласників.

Елективні курси з іноземних мов – обов’язкові навчальні предмети, що є засобами забезпечення варіативного компонента змісту навчання, розширюють і поглиблюють його додатковою профільно зорієнтованою інформацією, обираються самими учнями відповідно до їхніх інтересів, уподобань і потреб, реалізуються за рахунок шкільного компонента навчального плану. Разом із профільним предметом елективні курси мають забезпечити наступність змісту загальної шкільної та професійної іншомовної освіти і розвиток індивідуальної освітньої траєкторії старшокласників.

Мета елективних курсів з іноземних мов полягає у збагаченні іншомовного комунікативного досвіду старшокласників шляхом ознайомлення з новими галузями науки в межах обраного профілю відповідно до їхніх комунікативних намірів щодо вибору майбутньої навчальної/професійної діяльності, пов’язаної зі знанням іноземної мови.

Відповідно до мети елективні курси з іноземних мов виконують такі **основні завдання**:

- 1) розширюють зміст базового курсу іноземної мови, вивчення якого здійснюється на загальноосвітньому рівні;
- 2) поглиблюють і модифікують зміст профільного курсу іноземної мови з метою його засвоєння на рівні, необхідному для задоволення різноманітних пізнавальних інтересів старшокласників;
- 3) забезпечують створення й усвідомлення цілісної картини світу;
- 4) забезпечують прогресивний розвиток індивідуальної освітньої траєкторії учня старшої школи;
- 5) сприяють професійному самовизначенню старшокласників;
- 6) сприяють подальшому розвитку ключових і предметних компетентностей школярів, забезпечують комплексну реалізацію комунікативної, розвивальної, виховної та освітньої цілей навчання.

Упровадження елективних курсів у практику старшої школи урізноманітнює, розширює і поглиблює зміст шкільної іншомовної освіти новими засобами і технологіями їх використання, сприяє її адаптації до європейських стандартів.

1. ДИДАКТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ ЗМІСТУ ЕЛЕКТИВНИХ КУРСІВ

Проблема підготовки змісту елективних курсів з іноземних мов не знайшла глибокого і переконливого дослідження, що зумовлює її розгляд з позиції лінгводидактичних підходів, які домінують у сучасній шкільній іншомовній освіті. Насамперед, це компетентнісний, комунікативно-діяльнісний, особистісно орієнтований і культурологічний підходи. Саме вони мають слугувати підґрунтям для створення навчальної програми елективних курсів з іноземних мов для учнів старшої школи. Спроектований зміст навчання, викладений в елективних курсах з іноземних мов для учнів 10–11-х класів, має забезпечити поглиблене і професійно зорієнтоване оволодіння предметом, підвищити рівень сформованості універсальних загальнонавчальних умінь, закріпити навички володіння ключовими компетентностями, створити умови для врахування індивідуальних можливостей, інтересів, мотивів, здібностей, намірів школярів для формування чіткого орієнтування на певний вид майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з іноземною мовою.

Зміст елективних курсів з іноземних мов для учнів старшої школи можна розглядати як своєрідну підсистему всієї системи загальної шкільної іншомовної освіти, яка демонструє наступність і взаємодію із загальноосвітнім іншомовним середовищем, ілюструючи динамічність свого розвитку. Це означає, що зміст елективних курсів за інформаційним, мовним, мовленнєвим і соціокультурним наповненням не розглядається як автономний компонент всієї шкільної іншомовної освіти, а ґрунтується на іншомовному та загальнонавчальному досвіді старшокласників, набутому ними під час вивчення іноземної мови як загальноосвітнього предмета чи у процесі поглибленого оволодіння нею, ураховує їхні іншомовні комунікативні потреби та інтереси майбутньої життєдіяльності.

Зміст елективних курсів повинен відповідати віковим особливостям і пізнавальним потребам учнів, сприяти створенню позитивної мотивації до вивчення іноземної мови, забезпечувати набуття досвіду роботи на рівні підвищених предметних вимог, містити новий та інформаційний матеріал.

1.1. Компетентнісна парадигма навчання

Компетентнісна парадигма організації та розвитку іншомовної освіти у старшій школі може бути успішно реалізована за умови переосмислення й оновлення методів, форм і засобів навчання. Вона спрямовується на комунікативно-діялісну технологію оволодіння змістом елективних курсів як одного із засобів профільно зорієнтованого навчання іншомовного спілкування старшокласників. Відповідно до комунікативного підходу і з урахуванням навчального та життєвого досвіду учнів, їхніх інтересів і схильностей зростає пріоритетність методів і форм навчальної діяльності,

що забезпечують активну соціальну взаємодію школярів у процесі комунікації. Ці методи і форми мають сприяти формуванню в учнів іншомовних умінь і навичок підтримувати спілкування в типових ситуаціях різноманітних сфер майбутньої професійної життєдіяльності, зокрема, декларувати та обґрунтовувати власну точку зору, висловлювати свої судження щодо об'єктів спілкування, робити узагальнення і формулювати висновки тощо. Причому, соціокультурна поведінка в таких ситуаціях, яка адекватна носіям мови, може бути вироблена в особливих навчальних умовах і з допомогою особливих методів.

Компетентнісний підхід до навчання іншомовного спілкування зумовлює особливу організацію різних аспектів освітнього процесу, з яких пріоритетними є такі:

- дидактично доцільний добір мовного і мовленнєвого профільно зорієнтованого навчального матеріалу відповідно до комунікативних потреб та його раціональне структурування у змісті навчальних посібників;
- визначення комплексу навчальних дій, якими повинні оволодіти школярі під час набуття досвіду комунікативної взаємодії відповідно до змісту елективного курсу;
- методично доцільний добір вправ і завдань як засобів оволодіння мовними операціями та мовленнєвими діями, що забезпечують виконання іншомовних комунікативних намірів учнів у межах певних тем спілкування відповідно до змісту елективного курсу;
- визначення переліку навчальних стратегій, якими повинні вміти самостійно керуватись учні для досягнення ефективної організації своєї навчальної діяльності та її раціоналізації у процесі оволодіння іншомовним спілкуванням;
- добір видів і форм навчальної діяльності, що характерні процесу реальної комунікації в різних соціальних умовах мовленнєвої взаємодії відповідно до змісту елективного курсу;
- вибір навчально-мовленнєвих ситуацій як засобів навчання, що орієнтують учнів на дотримання відповідної комунікативної поведінки під час спілкування в різних соціально-комунікативних умовах;
- визначення оптимального обсягу і доступного змісту профільно зорієнтованої інформації та ефективних видів і форм діяльності для навчання учнів спілкування у формі діалогу культур.

Компетентнісна парадигма сприяє усвідомленому засвоєнню лінгвістичних профільно зорієнтованих знань і умінь доцільно їх використовувати в мовленнєвій діяльності. У процесі практичного виконання відповідних видів навчальної роботи в індивідуальних, парних і групових формах у школярів формуються не тільки уявлення про лінгвістичні особливості чужої для них мови, але й набувається досвід мовленнєвої взаємодії в різних ситуаціях спілкування. Досвід, якого набувають учні у процесі навчання, має бути спрямований на забезпечення їх прагматичною інформацією з таких питань:

- як організувати/підтримувати іншомовне спілкування відповідно до визначеного профілю в різних соціально-комунікативних умовах;
- які мають бути норми комунікативної поведінки за різних обставин спілкування;
- якими мовними одиницями доцільно керуватися під час продукування висловлювань у різних часових і локальних ситуаціях;
- які мовленнєві зразки необхідно використовувати в різних умовах спілкування, зокрема з представниками різних соціальних статусів і груп, на зустрічах/зібраннях різного соціального спрямування;
- з яких джерел і якими способами здобувати необхідну інформацію для задоволення профільно зорієнтованих комунікативних потреб;
- як проявляти гнучкість своєї комунікативної поведінки, і які невербальні стратегії використовувати за умов дефіциту певного мовленнєвого досвіду;
- якими методами і в який спосіб удосконалювати власний комунікативний досвід.

Успішне впровадження компетентнісної парадигми навчання чужомовного спілкування різнобічно залежить від навчальних посібників, більше того, від вправ і завдань, які в них уміщено, оскільки саме вони репрезентують зміст дій, що мають виконувати школярі під час пред'явлення та активізації профільно зорієнтованого навчального матеріалу. Тільки дидактично доцільний їх добір і методично раціональна організація зможуть забезпечити ефективність набуття іншомовного комунікативного досвіду й успішне виконання цілей, що ставляться до рівня оволодіння старшокласниками змістом елективних курсів.

1.2. Комунікативно-діяльнісний підхід до організації навчання

Організація навчання старшокласників з метою засвоєння ними змісту елективного курсу в основному зорієнтовується на виконання іншомовних комунікативних дій. Відповідно до програми з іноземних мов для учнів старшої школи (іноземна мова як загальноосвітній предмет) змістом навчання майже не передбачено оволодіння учнями новим граматичним матеріалом, оскільки базовий його обсяг засвоюється на початковому та середньому ступенях (1–9-ті класи), а на старшому ступені (10–11-ті класи) відбувається узагальнення й активне використання цього матеріалу в різних видах і формах навчальної роботи в межах сфер і тематики усного й писемного спілкування у продуктивних і рецептивних видах мовленнєвої діяльності. У зв'язку з цим діяльнісний характер процесу навчання іншомовного спілкування в межах елективних курсів є визначальним пріоритетом цього компонента змісту шкільної іншомовної освіти. Він сприяє не тільки засвоєнню профільно зорієнтованого навчального матеріалу, але й значно розширює та поглиблює інформаційний аспект змісту іноземної мови як загальноосвітнього предмета і забезпечує комплексну активізацію

нового та раніше вивченого мовного й мовленнєвого матеріалу у практичній діяльності.

Комунікативно-діяльнісний підхід до навчання іншомовного спілкування в межах змісту елективних курсів зумовлює необхідність розглядати всі компоненти навчального процесу з діяльнісних позицій. Відповідно, оволодіння учнями змістом елективних курсів передбачає виконання ними дій, що сприяють розвиткові профільно зорієнтованої комунікативної і загальнонавчальної компетентностей, а успіх цього процесу різнобічно залежить від діяльності, що сприяє формуванню навичок і вмінь як базових механізмів розвитку профільно зорієнтованого спілкування.

Отже, відповідно до діяльнісного підходу пріоритетним об'єктом навчання стає діяльність, яка ґрунтується на певній *системі дій*, які повинні виконуватись у процесі комунікації залежно від її виду й окреслених рівнів, на які спрямована навчальна робота. Такий підхід зумовлює особливу методичну діяльність учителя, що різнобічно має узгоджуватися з комунікативними намірами старшокласників, зумовленими перспективами їхньої майбутньої професійної діяльності. У зв'язку з цим навчання іноземних мов у профільних класах можна розглядати як комплексну, дидактично доцільно визначену та особливим способом організовану систему навчальних дій учнів і методичної роботи вчителя, спрямовану на оволодіння старшокласниками спілкуванням в усній і письмовій формах відповідно до їхніх комунікативних намірів, які узгоджуються з цілями і змістом навчальної програми елективних курсів.

Засобами виконання операцій і дій у межах змісту елективних курсів є вправи і завдання, доцільний добір яких і раціональна методична організація в певну систему різнобічно впливають на ефективність навчання. Ураховуючи особливості діяльнісного підходу, такими можуть бути:

- 1) вправи і завдання операційного типу;
- 2) вправи і завдання вибіркового типу;
- 3) вправи і завдання планувального типу;
- 4) вправи і завдання класифікувального типу;
- 5) завдання стимулювального типу;
- 6) завдання мотивувального рівня.

Запропонований перелік вправ і завдань охоплює увесь діялісно-орієнтований процес навчання і здатні забезпечувати виконання цілей, зумовлених цим підходом.

Комплекс зазначених вправ і завдань недоцільно сприймати як усталену ієрархію, оскільки вони можуть використовуватись у різних варіантах (кількісному та якісному складі, послідовності) відповідно до цілей навчання, вікових особливостей учнів, їхнього навчального досвіду, комунікативних потреб, а також з урахуванням мови, що вивчається. Утім, на цю типологію доцільно спиратися під час проектування системи навчальних дій. Такий

підхід уявляється ефективним, оскільки запропоновані вправи і завдання комплексно забезпечують процес навчання іншомовної комунікативної діяльності та зорієнтовують учнів на поетапне засвоєння мовних операцій і мовленнєвих дій.

Формування іншомовної профільно зорієнтованої комунікативної компетентності охоплює кілька видів діяльності старшокласників і забезпечується набуттям ними різнобічного навчального досвіду, який дасть їм можливість не тільки комфортно почуватися в реальних умовах іншомовної взаємодії, але й удосконалювати його відповідно до майбутніх власних комунікативних намірів.

1.3. Культурологічне спрямування навчальної діяльності

Концепція культурологічної компетентності передбачає залучення людини до загальнокультурного світу цінностей, де вона зможе реалізувати себе в майбутній професійній діяльності.

Культурологічно спрямоване навчання іноземної мови в межах експериментальних курсів має сформувати в учнів такі *комунікативні здібності*:

а) адекватно реагувати на мовленнєві та немовленнєві коди свого іншомовного співрозмовника;

б) орієнтуватися в міжкультурній ситуації під час спілкування, антиципіювати можливі культурологічні перешкоди та долати труднощі, пов'язані з ними;

в) долати міжкультурні непорозуміння та конфліктні ситуації під час спілкування у формі «діалогу культур»;

г) порівнювати значення культурологічних процесів і явищ у різних культурах (чужій і своїй);

д) толерантно ставитися до іншої культури, поважаючи її особливості, навіть якщо вони відрізняються від своєї національної культури, чи суперечать їй;

е) адекватно добирати для спілкування лексичні одиниці з національно-культурним компонентом відповідно до умов комунікації та розпізнавати їх в усному та письмовому мовленні (лінгвокраїнознавчі знання);

є) адекватно використовувати вербальні культурологічні знання в ситуаціях міжкультурного іншомовного спілкування, зокрема враховувати його мету і соціальні обставини, у тому числі особливості (соціальний статус, професію, вік тощо) партнера/партнерів по спілкуванню;

ж) прогнозувати можливу мовленнєву та немовленнєву поведінку співрозмовника і вміти адекватно поводити себе у вербальному і поведінковому аспектах.

Під поняттям «іншомовна культурологічна компетентність старшокласника» слід розуміти його інтегративну особистісну характеристику, яка ґрунтується на сукупності мовної, мовленнєвої, соціокультурної компетентностей, загальнонавчального та життєвого досвіду, мотивів, цінностей

(власних, свого народу та народу країни, мова якого вивчається) і передбачає його теоретичну та практичну готовність до здійснення іншомовного спілкування в різних умовах глобалізованого міжкультурного соціуму відповідно до особливостей профілю спрямованого змісту.

Культурологічна спрямованість змісту іншомовної освіти у старшій школі насамперед проявляється в організації спілкування у формі «діалогу культур». У зв'язку з цим зміст навчальних посібників елективних курсів з іноземних мов має бути зорієнтований на порівняння аспектів життя у країнах, мова яких вивчається, з тими, що характерні для України. Інформація, з якою учні ознайомлюються під час оволодіння іншомовним спілкуванням у межах кожної теми, слугує підґрунтям для організації мовленнєвої взаємодії між ними в різних формах: у парах, у групах із різним кількісним наповненням. Така особливість організації навчання вмотивовує роботу старшокласників, забезпечує зростання їхньої зацікавленості до виконання комунікативної діяльності і на цій основі сприяє підвищенню її ефективності та результативності. Вона надає можливість ознайомлювати учнів із фактами, особливостями життя й поведінки чужого народу, з особливими прийомами використання мови в умовах певного соціального середовища, формує готовність до іншомовного спілкування, упевненість у своїх комунікативних можливостях, прагнення до активної навчальної роботи з метою вдосконалення рівня власної іншомовної та культурної освіченості. Саме ці положення доцільно визначити пріоритетними науково-теоретичними засадами для добору змісту навчання іноземних мов, реалізованого в навчальних посібниках елективних курсів з іноземних мов для старшої школи.

1.4. Принципи добору навчальних матеріалів для змісту елективних курсів

Добір навчальних матеріалів для змісту елективних курсів з іноземних мов здійснюється на основі таких *принципів* профільного навчання:

1. *Принципу прагматичності та соціальної ефективності*, що забезпечує актуальність дібраних матеріалів, їх відповідність основним проблемам сучасного історичного і соціального (наукового, культурного, економічного) розвитку світової спільноти. Цей принцип: а) враховує потреби до знань і сфер їх використання для задоволення визначених програмою комунікативних намірів учнів у межах певних тем і ситуацій спілкування; б) сприяє соціальній та комунікативній адаптації випускника школи до особливостей розвитку сучасного суспільства; в) гарантує набуття досвіду соціальної, зокрема комунікативної, поведінки в різних умовах мовленнєвої взаємодії з використанням відповідних мовних засобів; г) дає можливість дібрати навчальний матеріал, який забезпечує не тільки виконання практичної мети, а й освітньої, розвивальної, виховної цілей; д) регламентує оптимальний обсяг доступного для старшокласників мовного, мовленнєвого матеріалу, що забезпечує спілкування в усній та письмовій формах у межах тем, визна-

чених навчальною програмою, задовольняючи в такий спосіб комунікативні потреби учнів; е) формує в них здатність оволодівати ефективними способами здобування, аналізу і доцільного використання іншомовної тематичної інформації, раціонально диференціювати та інтегрувати її відповідно до умов і завдань навчання; є) орієнтує курси на раціональну організацію матеріалу в навчальному курсі, забезпечує необхідність збалансованості його змісту для взаємопов'язаного оволодіння школярами різними видами мовленнєвої діяльності (говорінням, аудіюванням, читанням, письмом); ж) передбачає використання ефективних засобів навчання мови і мовлення (вправ і завдань, ілюстрацій, інструкцій, схем, таблиць), відповідно до практичних цілей спілкування забезпечує раціональний їх розподіл у всьому навчальному курсі; з) формує в учнів умотивовану готовність до подальшого оволодіння мовою; і) сприяє розвитку механізмів самостійної пізнавальної діяльності, уміння здобувати іншомовний досвід відповідно до своїх життєвих потреб.

2. *Принципу комунікативної цінності навчального матеріалу*, що передбачає комунікативно доцільний у якісному та кількісному відношеннях добір мовних, мовленнєвих, ілюстративних засобів, які дають можливість на достатньому рівні (відповідно до вимог навчальної програми) організувати спілкування в межах пропонованих сфер, тем і ситуацій; зорієнтовує на доцільний добір засобів засвоєння мовного й мовленнєвого матеріалу, які ефективно готують учнів до спілкування; забезпечує дидактичну і методичну необхідність доцільного застосування у змісті курсу позатекстових матеріалів (ілюстрацій, схем, таблиць, інструкцій тощо), які дозволяють ефективно організувати навчання спілкування; передбачає використання тематичного інформаційного матеріалу, який відповідає комунікативним потребам учнів і за змістом узгоджується з їхніми віковими особливостями та інтересами.

3. *Принципу тематичної організації навчання іншомовного спілкування*, що передбачає тематичне структурування змісту елективних курсів, за якого дидактично доцільно дібраний і методично раціонально організований у кожному тематичному розділі мовний, мовленнєвий, інформаційний та ілюстративний матеріал, забезпечує навчання спілкування в усній та письмовій формах у межах вимог програми. Кожна тема за інформаційним наповненням є автономним компонентом змісту елективного курсу, водночас, усі теми пов'язані значним обсягом мовного і мовленнєвого матеріалу, який є спільний для них, а також видами і формами навчальної діяльності, спрямованої на пред'явлення, активізацію та контроль якості засвоєння тематичного змісту.

4. *Принципу науковості*, що забезпечує необхідність добору до змісту навчальних посібників елективних курсів інформаційного (вербального та ілюстративного) матеріалу, який узгоджується із сучасним рівнем розвитку

різноманітних галузей знань, у межах яких передбачається здійснювати навчання спілкування, а також засобів його засвоєння, що відповідають віковим можливостям учнів і узгоджуються з методами/підходами, які використовуються в навчанні.

5. *Принципу врахування навчального досвіду та міжпредметних зв'язків*, який передбачає добір інформаційного матеріалу, що є новим і не дублюється з тим, яким учні оволоділи у змісті інших шкільних предметів. Утім, цим принципом не заперечується використання тематичної інформації, яку недостатньо або в інших аспектах висвітлено у змісті інших навчальних курсів, чим певною мірою забезпечуються комунікативні наміри школярів з певної теми.

6. *Принципу автентичності*, що зумовлює добір мовного і мовленнєвого матеріалу, який відповідає нормам, прийнятим у країні, мова якої вивчається. Відповідно, у змісті навчальних посібників мають бути передбачені автентичні зразки мовлення, формат яких узгоджується із прийнятими нормами і сприяє розвиткові пізнавальних інтересів учнів, формують уявлення про іншу культуру та чужий спосіб життя.

7. *Принципу достатності та доступності*, що вимагає добору мовного, мовленнєвого, ілюстративного та інформаційного матеріалу в обсязі, достатньому для реалізації комунікативних намірів учнів із визначених навчальною програмою сфер і тем спілкування, вибору засобів його засвоєння відповідно до вікових особливостей школярів та їхнього навчального досвіду. Окрім того, зміст і обсяг навчальних матеріалів і темп їх засвоєння мають узгоджуватись із віковими можливостями учнів, їхнім навчальним досвідом і складністю навчального матеріалу.

8. *Принципу типовості та варіативності мовного і мовленнєвого матеріалу*, який певною мірою співвідноситься з принципами автентичності, частотності та стилістичної необмеженості (добір слів і словосполучень, які не пов'язані з вузькою сферою вживання, а є типовими для широкого кола сфер і тем спілкування в межах кожного елективного курсу). Принцип передбачає добір такого матеріалу, який вважається типовим для вживання в різних ситуаціях спілкування.

9. *Принципу частотності*, що передбачає добір мовних і мовленнєвих одиниць, яким характерна висока частотність вживання в сучасному іспано/англо/німецько/франкомовному суспільстві незалежно від умов і цілей навчання та сфер спілкування. Недоцільно добирати до списку окремі мовні та мовленнєві одиниці, що певною мірою мають тенденцію на поступове їх вилучення із широкого вжитку («архаїзми»), а також ті слова, які поки що не стали загальнозживаними («неологізми», розмовна лексика сучасної молоді тощо).

10. *Принципу диференційованого навчання*, що передбачає здійснення добору мовного і мовленнєвого матеріалу до змісту елективних курсів від-

повідно до: а) цілей навчання; б) рівня володіння навчальним мовним і мовленнєвим матеріалом: рецептивного, продуктивного; в) виду мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо); г) особливостей змісту кожного елективного курсу.

11. *Принципу культуровідповідності та культурної цінності навчального матеріалу*, що забезпечує формування в учнів лінгвокраїнознавчої та соціолінгвістичної компетентностей. Це дає їм можливість користуватися автентичними мовними одиницями і мовленнєвими зразками, типовими для спілкування в сучасній соціокультурній сфері в межах змісту елективного курсу. Учні повинні знати, в яких типових соціальних сферах використовуються певні тематичні лексичні одиниці та відповідно вміти це робити в реальних умовах спілкування. Для цього доцільно презентувати у змісті навчальних посібників відповідні пам'ятки/інструкції, що спрямовані на формування в учнів уявлень про мовленнєві функції таких лексичних одиниць. Цей принцип передбачає також добір ілюстративного матеріалу, який має історичну, соціальну, культурну цінність для громадян країни, мова якої вивчається.

Усі зазначені принципи взаємопов'язані між собою і тільки в комплексі вони здатні забезпечити ефективний добір навчальних матеріалів для змісту елективних курсів з іноземних мов.

2. ЗМІСТ НАВЧАННЯ ЕЛЕКТИВНИХ КУРСІВ

Зміст навчання у старшій школі диференціюється відповідно до навчальних профілів, забезпечуючи як загальноосвітню підготовку школярів, для яких іноземна мова є базовим загальноосвітнім предметом, так і профільну спеціалізовану поглиблену підготовку до майбутньої професійної діяльності, пов'язану з іноземною мовою. Іноземна мова є профільним навчальним предметом у старших класах філологічного спрямування. Профілізація іноземної мови в межах філологічного напрямку зумовлює розширення і поглиблення змісту її навчання. За своїми *кількісними* (обсяг) і *якісними* (глибина) *показниками* він значно відрізняється від базового загальноосвітнього курсу. Щодо *кількісних показників*, то він має містити більший обсяг інформації з тематики спілкування, а також може включати додаткові відомості з різних сфер іншомовної освіти.

Базові, профільні та елективні курси виконують різні функції в системі профільного навчання, відповідно, мають істотні відмінності в цілях і змісті. Порівняно зі змістом базового предмета в елективних курсах збільшується кількість тем, видів і типів текстів з орієнтацією на профіль навчання і майбутню професію, відбувається розширення кругозору учнів у зв'язку з обранням профілем. Елективний курс відображає якісну відмінність від профільного, не дублюючи його змісту. Добір змісту елективного курсу залежить від його цілей і завдань: поглиблення або розширення профільного курсу, здійснення міждисциплінарної інтеграції, реалізація прикладної спрямованості навчання в межах профілю (орієнтація навчання на засвоєння окремих аспектів майбутньої професійної діяльності) тощо. Зміст елективних курсів має поглибити професійний інтерес старшокласників, допомогти їм вирішити проблеми професійного самовизначення, ознайомитися із спектром професій, які можна здобути в перспективі.

Зміст елективних курсів з іноземних мов для учнів старших класів має забезпечити поглиблене і професійно зорієнтоване оволодіння предметом (досягнення рівня іншомовної комунікативної компетентності відповідно до основних положень Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти), створити умови для врахування їхніх індивідуальних особливостей, інтересів, мотивів, здібностей, намірів для формування чіткого орієнтування на певний вид майбутньої професійної діяльності, пов'язаною з іноземною мовою.

Зміст елективних курсів з іноземних мов ґрунтується на компетентнісному, комунікативно-діяльнісному, особистісно орієнтованому та культурологічному підходах і має забезпечувати виконання таких *функцій*:

- спрямовувати навчання іншомовного спілкування на особистість учня, на його реальні комунікативні наміри та мотиви, зокрема на професійне самовизначення;
- сприяти усвідомленому і творчому виконанню школярами навчальних дій, що дають їм можливість відповідно до змісту елективного курсу реалізовувати комунікативні наміри в іншомовному спілкуванні;

– зорієнтувати види і форми навчальної діяльності на особливості розвитку індивідуальних можливостей старшокласників, їхньої готовності до мовленнєвої взаємодії та до вдосконалення досвіду іншомовного спілкування впродовж життя відповідно до майбутніх життєвих потреб як у межах змісту професійної, так і соціокультурної сфер;

– стимулювати пізнавальну активність і самостійність школярів під час навчання, забезпечувати розвиток їхнього вміння успішно користуватися адекватними стратегіями комунікативної поведінки в різноманітних умовах іншомовного спілкування.

Вибір і визначення обсягу предметного змісту елективного курсу (*про що говорити, читати, писати, слухати*) здійснюється відповідно до навчальної програми елективних курсів, пізнавальних і комунікативних завдань. Тематика спілкування має відповідати реальним інтересам і можливостям старшокласників, їхнім потребам, бути особистісно значущою для них, створювати умови для виявлення творчої активності та самостійності, сприяти соціалізації й адаптації, надавати можливість для вибору індивідуального освітнього шляху, усвідомленого професійного самовизначення.

Засадами для вибору тем спілкування слугують потреби і мотиви школярів у відповідній сфері, в якій здійснюється навчання. У тематику елективних курсів до особистісної, публічної та освітньої сфер спілкування додається професійно орієнтована сфера. Визначення тем здійснюється згідно з критеріями комунікативної цінності (потреби) для спілкування в усній і письмовій формах, освітньої та виховної значущості, доступності й відповідності навчальному та життєвому досвіду, інтересам і віку школярів.

Зміст елективних курсів дає певні уявлення про особливості тем, які відповідають майбутнім життєвим потребам старшокласників. У зв'язку з цим передбачається використання відповідних матеріалів у вигляді текстів для читання й аудіювання, творчих комунікативних завдань тощо, які задовольняють комунікативні наміри школярів у межах обраного ними профілю.

Особистість старшокласника спрямована на майбутню професійну діяльність. Це сприяє розвиткові їхніх професійних інтересів, прагненню до засвоєння інформації про об'єкт підвищеного інтересу тощо. У зв'язку з цим виникає необхідність у виділенні, у межах предметного аспекту, окремої сфери спілкування, в якій зміст спілкування адекватно відображав би професійний напрям розвитку особистості старшокласника.

Для задоволення комунікативних потреб учнів з їхніми прогнозами на майбутню професійну діяльність значну роль відіграють навчально-мовленнєві ситуації, що створюються за параметрами, запропонованими Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти. Види навчально-мовленнєвих ситуацій диференціюються як за змістом, так і за умовами прогнозованого їх використання (наприклад, досвід майбутньої професійної діяльності).

Основною одиницею профільно-орієнтованого навчання іноземної мови є текст. Добір текстів для елективних курсів з іноземних мов здійснюється на основі таких *критеріїв*:

1. *Автентичності*. Автентичні тексти запозичаються безпосередньо з повсякденної комунікативної практики носіїв мови і є зразками реальної комунікації. Вони містять найуживаніші мовні та мовленнєві засоби і сприяють розвитку комунікативної культури та соціокультурній освіченості учнів.

2. *Інформативності*. Тексти, що пропонуються школярам, є джерелом особистісної та професійно важливої інформації. Вони повинні містити нову, із точки зору їхньої майбутньої професійної діяльності, інформацію.

3. *Пізнавальної цінності*. Зміст текстів елективних курсів повинен бути особистісно вмотивованим, функціонально-орієнтованим і комунікативним, розширювати загальнокультурний і соціокультурний світогляд старшокласників, сприяти розвитку пам'яті та мислення, почуттів, емоцій.

4. *Проблемності*. Критерій передбачає наявність у тексті проблемної ситуації, до якої учні повинні знайти рішення й обґрунтування в ході виконання творчих завдань.

5. *Міжкультурної спрямованості*. Передбачає, що темою текстового матеріалу стає інша культура. Школярі пізнають дійсність країни, мова якої вивчається, знайомляться з типовими для народу соціальними зразками комунікативної поведінки.

6. *Прагматичності текстів*. Полягає в тому, що мовні та мовленнєві засоби, що містяться в них, є практично значущими і вживаними в реальному спілкуванні іноземною мовою.

7. *Функціональності*. Цей критерій дозволяє дібрати тексти з лексичними одиницями, які надалі будуть застосовані продуктивно або рецептивно в ході виконання комунікативних завдань у професійних ситуаціях спілкування.

8. *Відповідності змісту текстів віковим особливостям та інтересам учнів*. Тексти повинні відповідати інтелектуальному рівневі розвитку старшокласників, бути значущими для них, задовольняти їхні емоційні та пізнавальні запити.

Автентичність є головною вимогою, що висувається Радою Європи до добору навчальних матеріалів: літературних, фольклорних, образотворчих, музичних творів тощо. Джерелами автентичних текстів можуть слугувати преса, телебачення, Інтернет, література, кіно тощо.

Особливого значення набуває *читання й аналіз текстів*. Важливу роль відіграють тексти, пов'язані з тематикою елективних курсів, із спеціалізацією профілю та специфікою майбутньої професії. Розширюється різноманітність текстів, призначених для різних видів читання: *ознайомлювального* (із розумінням основного змісту тексту); *переглядового/вибіркового* (із метою

пошуку необхідної інформації, чи інформації, яка цікавить учня); *вивчального* (із повним розумінням змісту тексту).

Окрім текстового компонента, важливу роль у змісті елективних курсів відіграє позатекстовий складник, до якого належать: а) апарат організації засвоєння (запитання і завдання); інструктивні матеріали (пам'ятки, зразки прикладів, алгоритмів тощо); таблиці; підписи-пояснення до ілюстративного матеріалу; вправи і завдання; б) ілюстративний матеріал (фотографії, малюнки, плани, картки, схеми); в) апарат орієнтування (вступ, зміст тощо).

В усному й писемному мовленні в межах знайомства з елективним курсом великого значення набувають такі вміння, як *особистісна оцінка* (висловлення власної думки) прочитаного/почутого/побаченого, *аргументація своєї точки зору, узагальнення й аналіз* одержаної інформації, *коментування*. У плані писемного мовлення особливу увагу слід приділяти розвиткові вмінь *реферування й анотування*, а також *письмовій фіксації лекцій* учителя. У плані усного мовлення розвиваються *вміння публічних виступів*; мовлення набуває *емоційного забарвлення*.

Як один із видів навчальної діяльності цілеспрямовано розвивається вміння *письмового перекладу* автентичних і професійно-орієнтованих текстів з іноземної мови на українську і навпаки.

Соціально і педагогічно доцільною тенденцією розвитку іншомовної освіти у профільних класах є посилення соціокультурного контексту змісту елективних курсів, який повинен бути спрямований на залучення учнів не лише до нового способу мовленнєвого спілкування, а й до культури народу, який розмовляє мовою, що вивчається, до національно-культурної специфіки мовленнєвої поведінки у країнах цієї мови. Соціокультурний компонент (зміст якого складається із системи країнознавчих і лінгвокраїнознавчих знань, навичок і вмінь вербальної та невербальної поведінки носіїв мови) спрямований на формування у школярів уявлень про різні сфери сучасного життя іншого суспільства, його історії та культури, залучення учнів до фонових знань їхніх ровесників за кордоном, розширення загального, соціального, культурного світогляду старшокласників.

Соціокультурне спрямування змісту комунікації забезпечується: а) готовністю учнів використовувати іноземну мову як засіб міжкультурного спілкування; б) можливістю для школярів створювати власну соціальну та культурну ідентичність шляхом зіставлення й усвідомлення культури носіїв мови, що вивчається, та власної національної культури; в) когнітивним розвитком учнів, що стимулює їхню навчальну діяльність, адаптує її до європейських стандартів і створює умови для входження в сучасний світовий соціум.

Залучення до нових знань (реалій), традицій, звичаїв та інших компонентів чужої культури, яке відбувається у процесі реалізації профільного навчання через елективні курси, має пов'язуватися з відповідними аналога-

ми в рідній культурі. При цьому повинен мати місце порівняльно-зіставний аналіз, котрий може проводитись або з окремих аспектів феномена (у плані хронології, зв'язку з історією та значущості для сучасних специфічних рис, у тому числі подібності й відмінності), або за сукупністю окремих або всіх аспектів. Якість такого залучення до іншої культури перебуває у прямій залежності від ступеню володіння учнями своєю рідною культурою.

Основними принципами реалізації змісту елективних курсів з іноземних мов у старшій школі є:

1. *Принцип компетентнісного підходу* до навчання іншомовного спілкування, який забезпечує прагматичні комунікативні потреби школярів відповідно до змісту обраного елективного курсу, зокрема усвідомлене набуття/удосконалення досвіду аналізувати, систематизувати, порівнювати,

робити висновки, висловлювати власне ставлення до об'єктів спілкування і давати їм оцінку, обґрунтовувати свою точку зору.

2. *Принцип комунікативної спрямованості навчання*, що передбачає спеціальну організацію навчального процесу, який сприяє досягненню достатнього¹ рівня володіння іншомовним спілкуванням в усній і письмовій формах у межах навчального середовища, зорієнтованого на зміст елективного курсу.

3. *Принципи ситуативності та тематичної організації навчального матеріалу*, які створюють умови для адекватної реалізації ідеї комунікативності. Оволодіння іншомовним досвідом відбувається в межах тем, визначених навчальною програмою елективних курсів, а основними формами організації спілкування вважаються творчі інтерактивні види діяльності, а саме: мовленнєва ситуація, рольова гра, проектна робота тощо, діалогові та колективні форми комунікації, тематично зорієнтовані на обраний профіль.

4. *Принцип урахування досвіду, набутого учнями у вивченні інших предметів*, зокрема – іноземної мови як загальноосвітнього чи поглиблено вивченого предмета, що дозволяє прогнозувати можливі труднощі в оволодінні змістом елективних курсів, і в такий спосіб раціоналізувати навчальний процес.

5. *Принцип усвідомленого навчання*, який враховує якісну своєрідність оволодіння іншомовним спілкуванням старшокласниками. Він передбачає не тільки усвідомлене оволодіння способами діяльності з метою доцільного і раціонального використання лексичних одиниць відповідно до їх значення, форми й особливостей вживання в мовленні, але й до ситуацій спілкування та сфери мовленнєвих функцій кожної мовної одиниці в межах профільно зорієнтованих ситуацій, передбачених змістом елективних курсів.

6. *Принцип урахування вікових особливостей учнів старшої школи*, який зумовлює добір спеціальних методичних підходів, форм і засобів для організації профільно спрямованого спілкування з метою ефективного ово-

¹ Під поняттям достатній розуміється такий рівень володіння іноземною мовою, який узгоджується з дескрипторами Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти

лодіння змістом елективних курсів відповідно до набутого іншомовного комунікативного досвіду.

7. *Принцип збалансованого та взаємопов'язаного навчання всіх видів мовленнєвої діяльності*, який враховує їх спільні психологічні механізми та спирається на використання максимуму відповідних аналізаторів для досягнення достатнього рівня сформованості у старшокласників умінь і навичок в усному і писемному профільно спрямованому спілкуванні.

8. *Принципи диференціації та індивідуалізації навчання* відповідно до іншомовних комунікативних намірів старшокласників у межах змісту обраного елективного курсу, що дає можливість «дійти до кожного учня» з урахуванням їхніх особистісних можливостей і потреб.

9. *Принцип розширення ролі самостійної іншомовної комунікативної діяльності старшокласників*, розвитку їхньої автономії, мотивації, усвідомленого ставлення до організації та результатів своєї навчальної роботи, що є чинниками впливу на траєкторію їхнього особистісного розвитку.

10. *Принцип наступності* між усіма ланками системи шкільної іншомовної освіти: зміст елективних курсів обов'язково враховує іншомовний досвід учнів 10–11-х класів, набутий ними за курс початкової та основної школи, не повторюючи його, а лише розширюючи, поглиблюючи, фундаменталізуючи.

Зміст елективних курсів, оформлений у вигляді таблиць у кінці Програми, включає тематичні модулі і теми курсів, мовленнєві функції, методи і види діяльності вчителя й учня, форми контролю результатів навчальної діяльності старшокласників. Загальний обсяг кожного курсу – 144 години на два роки навчання (по 72 години в 10-му і 11-му класах), із періодичністю занять – двічі на тиждень. Кількість годин на вивчення того чи іншого розділу або теми визначається учителем самостійно. Він може змінювати послідовність вивчення тем, а також переглядати кількість годин, відведених на їх вивчення, вносити певні корективи до змісту, урахуваючи потреби і побажання старшокласників.

3. НАВЧАЛЬНІ ДОСЯГНЕННЯ УЧНІВ

Особливість елективних курсів з іноземних мов полягає в тому, що вони відіграють роль засобу розширення і поглиблення змісту навчання іншомовного спілкування учнів старшої школи за рахунок профільно зорієнтованої тематики і водночас є обов'язковим компонентом загального змісту шкільної іншомовної освіти.

Номенклатура елективних курсів визначається навчальним закладом у межах варіативного компонента змісту освіти і враховує актуальні потреби та інтереси старшокласників, кадровий потенціал школи, засоби навчання.

Навчальний зміст елективних курсів (мовний, мовленнєвий та інформаційний матеріал, методи, форми, способи і засоби оволодіння ним, загальнонавчальні вміння тощо), зазвичай, ґрунтується на досвіді, набутому старшокласниками у процесі оволодіння іноземною мовою як загальноосвітнім предметом на початковому і середньому ступенях навчання (1–9-ті класи).

Профільна зорієнтованість змісту елективних курсів зумовлює до розширення обсягу лексичного матеріалу, а комунікативно-діяльнісна технологія оволодіння цим змістом сприяє активізації інтерактивних видів навчання, спрямованих на розвиток продуктивних і рецептивних видів іншомовної мовленнєвої діяльності. Окрім того, особливість змісту елективних курсів дає можливість долучати до відповідних посібників автентичні матеріали, характерні для профілів, і диверсифікувати види та форми їх засвоєння.

Рівень володіння іноземною мовою учнями після завершення вивчення елективного курсу характеризується такими *знаннями й уміннями*:

1) в **аудіюванні**: *уміння розуміти на слух основний зміст* висловлювання носіїв мови у стандартних ситуаціях спілкування, перепитувати за необхідності, просити уточнити; *розуміти на слух детальний зміст* висловлення в межах тематики, що вивчається; *розуміти на слух* основний зміст аудіо-тексту (відеотексту); *здогадуватися* про значення незнайомих слів із тем, що вивчаються;

2) у **говорінні**:

– для **монологічного мовлення**: *уміння висловлюватися* в межах програмної тематики; *розповідати* про реалії своєї країни і країни, мова якої вивчається; *робити короткі та розгорнуті* повідомлення в межах вивченої тематики, оцінювати зміст прочитаного, описувати малюнки або фотографії, робити порівняльний аналіз почутого, прочитаного, побаченого; *висловлюватися за запропонованою ситуацією*, використовуючи описову форму мовлення; *висловлювати й обґрунтовувати* власну точку зору і своє ставлення до об'єктів спілкування; *ініціювати* без підготовки бесіду на знайомі теми; *будувати і породжувати* різні типи монологічного висловлювання (монолог-опис, монолог-розповідь, монолог-роздум, монолог-порівняння, монологічна інструкція), *давати оцінку* фактам, явищам, обґрунтовуючи власну позицію;

– для **діалогічного мовлення**: *уміння спілкуватися* за стандартними ситуаціями, підтримувати розмову, дотримуючись норм мовленнєвого етикету, розпитувати співрозмовника і відповідати на його запитання, висловлювати прохання, думку, використовуючи засвоєний лексико-граматичний матеріал; *обмінюватися* думками та ідеями в ситуативному діалозі; *висловлювати* власну думку у вільній дискусії; *будувати і породжувати* різні види діалогічного мовлення (діалог-розпитування, діалог-спонуку до дії, діалог-обмін інформацією, думками, судженнями, діалог-дискусію, інтерв'ю); *ініціювати і приймати рішення* в діалозі дискусійного характеру; *давати оцінку* об'єктам спілкування, обґрунтовуючи власну точку зору; *висловлювати згоду/заперечення* щодо об'єкта спілкування, обґрунтовуючи власну позицію;

3) у **читанні**: *уміння повно й точно розуміти* всю інформацію, що міститься в тексті та критично її усвідомлювати (вивчальне читання); *швидко знаходити* в тексті певні дані: факти, характеристики, цифрові показники, вказівки тощо (пошукове читання); *визначати тему* тексту, виділяти основні думки, вибирати головні факти (ознайомлювальне читання); *виділяти* ключову інформацію у змісті тексту, визначаючи послідовність ключових подій; *здогадуватись* про значення незнайомих мовних одиниць за контекстом;

4) у **письмі**: *уміння писати* формальні і неформальні листи, міні-твори, резюме, звіти, есе, аналізи, газетні статті, заповнювати сторінки щоденників, портфолію; *реферувати*, анотувати, конспектувати, складати план; *заповнювати* таблиці, схеми, анкети тощо; *описувати та інтерпретувати* події, явища, факти;

5) під **час перекладу**: *уміння перекладати* в усній і письмовій формах (з іноземної мови на рідну та навпаки) невеликі за обсягом тексти, зміст яких пов'язаний з тематикою елективного курсу.

4. ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОВОЛОДІННЯ ЗМІСТОМ НАВЧАННЯ

Важлива роль в успішній реалізації змісту елективних курсів з іноземних мов у старшій школі належить *педагогічним технологіям його впровадження у практичну діяльність*. Сучасна технологія оволодіння змістом шкільної іншомовної освіти зорієнтована на таку організацію навчання, котра забезпечує комунікативно-діяльнісний характер іноземної мови в інтеграції з міжкультурним спрямуванням його змісту. Цей підхід зумовлений процесами глобалізації міжнародних контактів, де іноземній мові належить роль важливого засобу спілкування.

Одним із найважливіших напрямів удосконалення підготовки учнів сучасної школи й обов'язковою умовою ефективною реалізації компетентнісного підходу є впровадження інтерактивних методів навчання. Формування компетентностей, зазначених у Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти, передбачає застосування нових технологій і форм реалізації навчальної роботи. Насамперед – це необхідність переходу від інформаційних форм і методів навчання до активних, переорієнтація від знаннєвого підходу до діяльнісного, пошук можливостей поєднання теоретичних знань школярів з їхніми практичними потребами. Вибір сучасних освітніх технологій, активних та інтерактивних методів навчання має корелюватися з компетентностями, що формуються.

Інтерактивна форма навчальної роботи переконливо ілюструє особливості комунікативно-діяльнісного підходу до оволодіння іноземною мовою. Особливо це характерно старшій школі, де учні володіють достатнім рівнем навчального досвіду, який дає їм можливість на належному рівні виконувати творчі види діяльності, властиві реальним соціально-комунікативним умовам іншомовного спілкування. У шкільній іншомовній освіті інтерактивне навчання можна асоціювати з розвитком критичного мислення як конструктивної інтелектуальної діяльності школярів під час організації та здійснення мовленнєвої взаємодії.

Найуживанішими інтерактивними видами діяльності є навчання у співпраці, проектна і ситуативно-спрямована діяльність, робота з мовним портфелем (портфоліо).

Навчання у співпраці (*cooperative learning*) – це спільне дослідження, у результаті якого школярі працюють разом, колективно конструюють і продукують нові знання, а не споживають їх у готовому вигляді. Самостійна освітня діяльність учнів є одним із принципів такого навчання. Педагог є повноцінним учасником навчального процесу, у деяких випадках він залучається старшокласниками в ролі консультанта, помічника.

Метод навчання у співпраці відповідає особистісно орієнтованому підходу, оскільки передбачає рефлексію, вибірковість, відповідальність, автономність учня, а відтак – його постійну самоосвіту і саморозвиток. В основі

методу лежить діяльнісний підхід, бо спільна діяльність є його суттю. Мета навчання – не предметні знання, а компетентності: не лише комунікативна, а всі в комплексі.

Навчання у співпраці передбачає використання прийомів, зумовлених спільною логікою пізнавальної та організаційної діяльності учнів, яка дає можливість виконувати певне завдання, залучаючи для цього самостійні дії кожного учасника групової роботи, і по його завершенню обов'язково презентувати отримані результати.

Проектна діяльність – це одна із форм навчання у співпраці. Якщо вважати метод проектів педагогічною технологією, то їй має бути притаманна сукупність дослідницьких, пошукових і проблемних методів, які є творчими за своєю сутністю. У навчанні іноземних мов проектну діяльність доцільно розглядати як *моделювання соціальної та комунікативної взаємодії учнів у малих групах*.

Характерною особливістю цієї технології є спрямування діяльності на особистість школяра, а тому її науковим підґрунтям слугує особистісно орієнтований підхід до навчання. Проектна діяльність сприяє також реалізації диференційованого підходу (вид завдання чи способи його виконання узгоджуються з психологічними та навчальними можливостями школярів), підвищує активність учнів і забезпечує їхню самостійність. Ідея взаємної діяльності учнів у групі, де учасники беруть на себе як індивідуальну, так і колективну відповідальність за виконання навчальних завдань, допомагають один одному, сприяють успіхам кожного члена групи, своєрідно вирізняє цю технологію серед інших. На відміну від фронтальної чи індивідуальної роботи, в умовах якої учень є автономним суб'єктом навчальної діяльності, відповідаючи тільки за себе – за свої успіхи й невдачі, проектна технологія створює умови для взаємодії та співпраці в системі «учень–учитель–група» і для актуалізації колективного суб'єкта процесу навчання.

Під час виконання старшокласниками навчальних дій відбувається невимушене запам'ятовування мовного матеріалу, умотивовується й набуває прагматичного спрямування діяльність, пов'язана з іншомовним спілкуванням, учні використовують іноземну мову як засіб мовленнєвої та соціальної взаємодії з однокласниками у процесі планування, підготовки та підведення підсумків спільної навчальної діяльності. Важлива умова застосування цієї педагогічної технології – готовність школярів до її виконання: насамперед, наявність інтересу до проблеми, що пропонується для обговорення, і чітке усвідомлення її сутності.

Ситуативне спрямування навчання. Характерною особливістю комунікативно-діялісного підходу до навчання іноземних мов є те, що він передбачає формування в учнів уміння використовувати мову в реальних умовах спілкування з метою досягнення порозуміння комунікантів. Ефективним засобом, який забезпечує виконання цих цілей, є *навчально-мовлен-*

невї ситуації. Основне завдання їх використання полягає в передбаченні реальних мовленнєвих обставин, у яких можуть опинитися учні, і в такий спосіб готувати їх до спілкування в них. Сфери ситуацій, що можуть бути представлені у змісті навчальних посібників елективних курсів, визначаються навчальною програмою, а серед ситуативних завдань для навчання говоріння і письма мають бути передбачені такі, що спонукають отримати або надати інформацію, пояснити, описати, розповісти, довести, порівняти, переконати, оцінити, привітати тощо.

Навчальна мовленнєва ситуація характеризується як *сукупність обставин, в яких здійснюється спілкування, як система мовленнєвих і немовленнєвих умов, необхідних і достатніх для здійснення мовленнєвої дії*. У сучасній методиці ситуативно спрямоване навчання розглядається як форма реалізації комунікативного методу. У зв'язку з цим доцільно всю навчальну діяльність, передбачену змістом навчальних посібників елективних курсів, зорієнтувати на можливість використання старшокласниками мовленнєвих ситуацій не тільки як засобів активізації в мовленні нового навчального матеріалу, але й як механізму породження мовленнєвої взаємодії між комунікантами в межах змісту елективних курсів.

Мовленнєві ситуації дають можливість моделювати акти спілкування в навчальному процесі під час формування навичок і вмінь у чотирьох видах мовленнєвої діяльності: вони визначають не тільки зміст комунікації, але й її структуру, вибір мовних засобів, темп мовлення тощо. Цей вид навчальної діяльності сприяє усвідомленому формуванню мотивів мовленнєвої взаємодії, дозволяє враховувати особливості партнера/партнерів у спілкуванні (мовлення – як усне, так і письмове – завжди має певний адресат, тобто на когось спрямоване), враховує умови, в яких здійснюється мовленнєва взаємодія тощо. Такий комплекс особливостей навчально-мовленнєвих ситуацій формує в учнів у навчальних умовах досвід виконувати не тільки певні мовленнєві дії, зумовлені темою спілкування, але й використовувати для цього відповідні мовні та мовленнєві засоби, адекватно здійснювати поведінкові дії, характерні носіям мови в різноманітних видах реальної життєдіяльності.

Зазвичай, процес навчання іншомовного спілкування зорієнтовується на виконання двох функцій: *навчальної* та *комунікативної*, а тому діяльність, у якій застосовуються мовленнєві ситуації, можна розглядати як певну модель реального спілкування. Ситуативний підхід до організації навчання іншомовного спілкування в усній і письмовій формах, реалізований у навчальних посібниках, дасть можливість успішно виконати цілі, передбачені змістом елективних курсів з іноземних мов.

Форми і методи навчання в межах елективних курсів повинні визначатись вимогами профілізації навчання, урахуванням індивідуальних особливостей учнів, перспектив розвитку і саморозвитку особистості. Визначення *форм організації навчання* зумовлено цілями курсу. Це можуть бути пере-

вірені часом традиційні уроки, практикуми, семінари, лекції тощо або сучасні нетрадиційні: інтерактивний урок, урок-проект, урок-екскурсія, урок-семінар, урок із використанням інтернет-ресурсів, конкурси, конференції, брейн-ринги, мультимедійні презентації тощо. До основних організаційних форм навчальної діяльності учнів у процесі оволодіння елективним курсом належать: колективна, парна форми навчальної взаємодії, малі групи (3–5 учнів), дискусійні та проектні групи тощо.

Пріоритетними є проблемно-пошукові та дослідницькі методи, які стимулюють пізнавальну активність і рефлексивну діяльність школярів. Відповідно до комунікативного підходу та з урахуванням набутого старшокласниками навчального і життєвого досвіду, їхніх уподобань і схильностей зростає пріоритетність інтерактивних методів навчальної діяльності, що забезпечують соціальну взаємодію школярів у процесі комунікації (рольові та ділові ігри, творчі ситуативні завдання, вирішення проблемних питань (мозкова атака, дискусія, дебати тощо), сприяють створенню позитивної мотивації та становленню цілісного світогляду, розвитку особистості, урахуванню індивідуальних особливостей і потреб учнів, особистісно діяльнісному і суб'єкт-суб'єктному підходам.

Значною має бути частка самостійної роботи з різними джерелами інформації. Важливо передбачати використання таких форм і методів навчання, що відповідають освітнім потребам учнів, які включали б їх у практичну діяльність, давали б їм уявлення про умови та особливості майбутньої професійної діяльності відповідно до обраного профілю навчання, а також про способи їх діагностики й оцінювання.

Рекомендованим педагогічним технологіям навчання в межах змісту елективних курсів можуть бути характерні такі особливості:

- профільно-ситуативне спрямування процесу навчання, зокрема розширення рольового репертуару спілкування;
- активне використання проектної методики та інших інтерактивних методів навчання;
- робота з мовним портфелем (портфоліо);
- широке залучення прагматичних матеріалів із різноманітних соціальних сфер;
- активне використання різних видів читання (ознайомлювального, вивчального, переглядового, пошукового);
- систематична робота з аудіо/відео матеріалами;
- активне залучення пошуково-дослідницької діяльності, зокрема різних видів роботи з Інтернет-ресурсами;
- розширення ролі самостійної роботи школярів, зумовленої їхньою творчою діяльністю, пов'язаною з іноземною мовою: переклад, творчі письмові роботи, участь у різних (у тому числі міжнародних) проектах тощо.

Пропоновані педагогічні технології навчання іншомовного спілкування

в межах змісту елективних курсів проявляються у процесі комунікативної діяльності, коли учні не тільки отримують певні прагматично спрямовані знання, але й виконують систему навчальних дій, які забезпечують оволодіння цими знаннями у практичній діяльності. Лише за умови, коли *кожен учень особисто братиме участь у виконанні навчально-комунікативних дій, усвідомить способи їх здійснення і функціональне призначення в комплексі з іншими діями, здійснення функціональне призначення в комплексі з іншими діями*, він зможе набути досвіду мовленнєвої взаємодії в усній і письмовій формах.

5. ЗМІСТ І СТРУКТУРА РЕКОМЕНДОВАНИХ ЕЛЕКТИВНИХ КУРСІВ

Пропонована Навчальна програма елективних курсів з іноземних мов має три особливості.

Перша особливість Програми полягає в тому, що вона є орієнтовною. У зв'язку з тим, що елективні курси спрямовані на задоволення запитів конкретних груп учнів, то можна вважати, що Програма передбачає, за необхідності, певне доопрацювання, яке вчитель може здійснити, відповідно до своїх професійних можливостей та особливостей складу школярів.

Другою особливістю Програми є те, що вона не лімітує обсягу обов'язкового для вивчення навчального матеріалу, акцентуючи увагу на вміннях, які потрібно сформувати або розвинути у старшокласників. Окрім того, у Програмі не зазначається рекомендована кількість годин на оволодіння змістом певного тематичного модуля.

Третя особливість Програми пов'язана із двома попередніми і полягає в тому, що її робочу версію порівняно легко можна побудувати на основі діяльнісного підходу до планування навчальних занять. Планування занять з елективних курсів доцільно здійснювати в такий спосіб, щоб вони чітко вмотивовували та розкривали мету і завдання навчальної діяльності школярів.

Рекомендований перелік основних елективних курсів з іноземних мов для учнів 10–11-х класів профільної школи: «Культура і мистецтво Великої Британії», «Англійська мова для ділового спілкування», «Завітайте до України», «Країнознавство: Іспанія, Латинська Америка», «Німецькомовні країни», «Моя Франція».

КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ (CULTURE AND ART OF GREAT BRITAIN)

Тематичні модулі і теми	Мовленнєві функції		Методи і види діяльності		Форми контролю
	2	3	учня		
<p>I. Велика Британія і її культура (Great Britain and its Culture) <i>Тема 1.</i> Країни Великої Британії. <i>Тема 2.</i> Британська культура (її розуміння і компоненти). <i>Тема 3.</i> Британська символіка і національна пам'ять. <i>Тема 4.</i> Британська монархія. Народна принцеса (Діана).</p> <p>II. Мови і література країн Великої Британії (Languages and Literature of Great Britain) <i>Тема 1.</i> Коротка історія англійської мови. <i>Тема 2.</i> Мови країн Британії. Діалекти. <i>Тема 3.</i> Літературні жанри та їх представники. Сучасні письменники і поети країн Великої Британії. <i>Тема 4.</i> Весвітньоюльдомі британські легенди.</p> <p>III. Музична Британія (Musical Britain) <i>Тема 1.</i> Музичні стилі та його представники. Група «Бітлз». <i>Тема 2.</i> Відомі сучасні музиканти, співаки, музичні групи. <i>Тема 3.</i> Музичні фестивалі. Шотландська волінка.</p> <p>IV. Портрет сучасного британця (Portrait of Modern Britain) <i>Тема 1.</i> Дім британця. Улюблені заняття, відпочинок. Клуби і паби – гордість нації. <i>Тема 2.</i> Національна кухня. Чай як невід'ємна частина життя британців. Етикет. Манери за столом. <i>Тема 3.</i> Роль релігії і віри в житті британця.</p> <p>V. Освіта у Великій Британії (Education in Great Britain) <i>Тема 1.</i> Типи навчальних закладів. Предмети, що вивчаються. Права на навчання. <i>Тема 2.</i> Престижні університети і відомі коледжі Британії. <i>Тема 3.</i> Найбільші бібліотеки університетів і Британії. <i>Тема 4.</i> Учені і винахідники, які прославили країну.</p>	<p>– інтерпретувати мовні засоби, які відображають особливості культури країни, мова якої вивчається; – знаходити схожі риси та відмінності в культурі, звичаях, традиціях, стилях життя різних народів; – описувати реалії іншомовної та рідної культури; – аналізувати явища культурного життя різних країн; – обговорювати проблеми, давати поради, реагувати на поради інших, аргументувати свою точку зору; – висловлювати свої думки, переконання, згоду або незгоду у відповідь на отриману інформацію; – вступати в дискусію, аргументуючи свою точку зору; – брати участь у діалогах про культурне і містечке життя британців і українців; – розповідати про традиції</p>	<p>лекція, лекція-презентація, міні-лекція (з опорою на відеоматеріали, з елементами бесіди, обговорення), відеоуроки, семінари, конференції, круглі столи, конкурси, тренінги, практична робота, робота з атласом/ контурною картою, організація парної/групової роботи/дискусії/ проєктної роботи/ ігор, інтерактивні методи і прийоми навчання (мозковий штурм, інтелект-карта, кластер, даймонд, мікродифузійна пілка, сінквейн та ін.), віртуальні екскурсії</p>	<p>запис лекції, складання плану-конспекту /тез/ опорного конспекту лекції/словника-госларя, відповідь на запитання, розповідь з опорою на інстрації/фото/ малюнки, діалоги, дебати, дискусії, інтерв'ю, робота парами/малими групами, пошук інформації в Інтернеті/ довідниках та її обговорення, пошукових/творчих завдань, робота з автентичними текстами (музичними, літературними)</p>	<p>5</p> <p>Проектні роботи, презентації, реферати, доповіді, есе, статті, диктанти, перекази, тести, колажі, вікторини, пости, кросворди, буклети, таблиці, схеми, стінні газети, кластери, інтелект-карти, портфоліо</p>	

	2	4	5	6
<p>I</p> <p>VI. Мистецтво та його творці (Art and its Creator) Тема 1. Живопис (види і жанри). Відомі художники минулого і сьогодення, їхні твори. Тема 2. Образотворче, декоративно-прикладне, вітражне і плакатне мистецтво. Тема 3. Особливості британського садово-паркового мистецтва. Тема 4. Знамениті музеї, картинні галереї, виставки. Королівська Академія Мистецтв. Музей воскових фігур мадам Тюссо. Тема 5. Мистецтво театру і кіно.</p>	<p>та звичай британського народу, проводити аналогії з культурними явищами в Україні та світі; — висловлювати свої враження, почуття та емоції; розповідати сюжет; — книжки/фільму/вистави, висловлюючи своє ставлення або враження; — розповідати про національні символи Англії, Шотландії, Уельсу, Північної Ірландії, розрізняючи їх; — уміти робити усні повідомлення, використовуючи мультимедійні засоби; — брати участь у проєктній діяльності культурознавчого характеру, у тому числі з використанням Інтернет;</p>			
<p>VIII. Життя британської молоді (Life of British Youth) Тема 1. Портрет сучасної британської молоді. Тема 2. Молодіжні організації Британії, їх роль. Тема 3. Сучасні молодіжні субкультури. Тема 4. Проблеми британської молоді.</p>	<p>— презентувати інформацію щодо розмаїття видів мистецтв країни та індустрії дозвілля, їхнього впливу на світову культуру</p>			
<p>IX. Засоби масової інформації як носії британської культури (Mass Media as Transmitters of British Culture) Тема 1. Популярні британські газети. Тема 2. Відомі телевізійні канали і радіостанції. Тема 3. Реклама, гонитва за «старичими» новинами.</p>				
<p>X. Спорт і дозвілля (Sport and Leisure) Тема 1. Національні види спорту (футбол, гольф, крикет). Відомі спортсмени країни. Тема 2. Уїмблдон — незвичайний тенісний клуб. Тема 3. Олімпійські ігри в Лондоні (2012). Тема 4. Активний відпочинок (рафтинг, каякінг тощо).</p>				

АНГЛІЙСЬКА МОВА ДЛЯ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ (ENGLISH FOR BUSINESS COMMUNICATION)

Тематичні модулі і теми	Мовленнєві функції	Методи і види діяльності учителя	4 учня	Форми контролю
<p style="text-align: center;">I</p> <p>I. Світ професій (The World of Jobs) <i>Тема 1.</i> Професії, популярні в Україні та за кордоном. <i>Тема 2.</i> Особливості організації трудової діяльності в зарубіжних країнах.</p> <p>II. Працевлаштування (Applying for a Job) <i>Тема 1.</i> Оформлення документів для працевлаштування: резюме та супровідний лист. <i>Тема 2.</i> Співбесіда з роботодавцем.</p> <p>III. Структура компанії (Structure of a Company) <i>Тема 1.</i> Структурні підрозділи компанії. <i>Тема 2.</i> Основні посади. <i>Тема 3.</i> Повноваження працівників.</p> <p>IV. Телефонна розмова (Telephone Conversation) <i>Тема 1.</i> Телефонний етикет. <i>Тема 2.</i> Правила ділової телефонної розмови.</p> <p>V. Презентації (Presentations) <i>Тема 1.</i> Підготовка та проведення презентації. <i>Тема 2.</i> Правила мовленнєвої поведінки, яких необхідно дотримуватися доповідачам.</p> <p>VI. Дрес-код (Dress Code) <i>Тема 1.</i> Поняття дрес-коду. <i>Тема 2.</i> Тенденції у сфері «стикету одягу». <i>Тема 3.</i> Доцільність дрес-коду в різних сферах діяльності.</p> <p>VII. Ділові зустрічі (Business Meetings) <i>Тема 1.</i> Правила спілкування із зарубіжними колегами: лінгвокультурні аспекти ведення бізнесу в міжнародному середовищі. <i>Тема 2.</i> Типи приміщень для проведення бізнес-зустрічей. <i>Тема 3.</i> Порядок денний. <i>Тема 4.</i> Повноваження учасників ділових зустрічей.</p>	<p style="text-align: center;">2</p> <ul style="list-style-type: none"> – брати участь у співбесіді з роботодавцем; – спілкуватися іноземною мовою в телефонному режимі з іноземними партнерами; – брати участь у публічних виступах, презентації; – аргументовано висловлювати власну думку щодо окремих аспектів організації діяльності компанії чи організації; – обговорювати проблемні питання, пов'язані зі сферою діяльності компанії, і пропонувати конструктивні шляхи їх вирішення; – устанавлювати контакт з іноземними партнерами з урахуванням соціокультурних та етикетних норм, прийнятих у діловому середовищі країни, мови яких вивчаються; – ефективно використовувати вербальні та невербальні засоби комунікації; – готувати окремі види ділової документації 	<p style="text-align: center;">3</p> <p>пояснення нового матеріалу; проведення міні-лекцій; формулювання навчальних завдань; спрямування пізнавально-пошукової та творчої діяльності учнів на отримання функціональних знань, формування вмій і навичок; координація парної та групової діяльності учнів</p>	<p style="text-align: center;">4</p> <p>ведення конспекту; виконання парних, групових, індивідуальних творчих завдань; пошукових завдань; монологічні виступи (презентації); додаткових джерел (Інтернет, бібліотека, поточні періодичні видання); представлення результатів навчальної діяльності у формі виступів презентацій, обговорень; оформлення портфоліо виконаних робіт</p>	<p style="text-align: center;">5</p> <p>проектна робота: дискусії, дебати, круглі столи; рольова гра; складання схем і діаграм; монологічні виступи (презентації); підготовка буклетів; підготовка зразків ділової кореспонденції відповідного формату; тестування у форматі ЗНО</p>

1	2	3	4	5
<p>VIII. Поселення в готелі (At the Hotel) <i>Тема 1.</i> Замовлення та бронювання готельного номера. <i>Тема 2.</i> Інтер'єр готельного номера. <i>Тема 3.</i> Правила поведінки в готелі.</p>				
<p>IX. Ділові поїздки за кордон (Business Trip Abroad) <i>Тема 1.</i> Проходження митного контролю. <i>Тема 2.</i> Аеропорт і авіа перельоти. <i>Тема 3.</i> Прибуття в іншу країну.</p>				
<p>X. Реклама (Advertising) <i>Тема 1.</i> Основні види реклами. <i>Тема 2.</i> Рекламування товарів і послуг (телебачення, радіо, Інтернет, друкована реклама та зовнішня реклама). <i>Тема 3.</i> Трюки/хитрощі рекламного бізнесу.</p>				
<p>XI. Ділові листи (Business Correspondence) <i>Тема 1.</i> Ділові листи, їх класифікація. <i>Тема 2.</i> Правила оформлення ділової кореспонденції.</p>				

ЗАВІТАЙТЕ ДО УКРАЇНИ (WELCOME TO UKRAINE)

Тематичні модулі і теми	Мовленнєві функції	Методи і види діяльності		Форми контролю
		Методика учителя	учня	
<p>I</p> <p>Тематичні модулі і теми</p> <p>1. Україна і світ (Ukraine and the World) Тема 1. Україна – географічний центр Європи (клімат, географічне положення, флора, фауна). Тема 2. Україна в символах (калина, соняшник, мальви, волоські, жито, хліб, рушник, вишиванка, орнаменти, банура, сопліка, шедрака, лелека, жайворонок тощо). Тема 3. Українська діаспора (Канада, США, Аргентина, Австралія, Нової Зеландії, Іспанії, Франції, Німеччини, Великої Британії).</p> <p>II. Regions of Ukraine (Regions of Ukraine) Тема 1. Серце України – Полтавщина. Тема 2. Наддніпрянщина – Шевченківський край. Тема 3. Архаїчне Полісся. Тема 4. Мальовнича Слобожанщина. Тема 5. Краса України – Поділля. Тема 6. Світовий південь України. Тема 7. Розмаїті і величні Карпати. Тема 8. Вишукана Галичина.</p>	<p>2</p> <p>– описувати факти, події та явища геополітичного, економічного, суспільного, соціального, історичного та культурного життя країни; – аналізувати явища соціокультурного розвитку країн світу та рідної; – порівнювати події і явища історії та культури рідної та зарубіжних країн; – обґрунтовувати свою точку зору на суспільно-історичний розвиток країн світу та роль і місце власної держави на світовій арені; – описувати особливості суспільного розвитку етнічних груп нашої країни; – характеризувати якості характеру сучасних українців, їхньої поведінки, уподобань, ідеали, спосіб життя; – порівнювати спосіб життя і цінності пересечного українця і європейця; – коментувати та оцінювати статистичні дані; – описувати людей, їхні вчинки, події, стосунки з іншими;</p>	<p>3</p> <p>лекція, семінар, круглий стіл, уроки творчості, організація групової/парної/інтерактивної/проектної роботи/індивідуального засвоєння навчального матеріалу учнями, організація ділових і рольових ігор, проведення екскурсій та організація видів діяльності, що характерні тим чи іншим видам професійної діяльності; організація самостійної роботи/індивідуального супроводу кожного учня, контроль і моніторинг результатів засвоєння навчальної інформації; форми роботи, які моделюють міжособистісну та</p>	<p>4</p> <p>пошук краєзнавчої/країнознавчої/культурознавчої/соціокультурної інформації, її аналіз, синтез відповідно до теми уроку, узагальнення; робота індивідуально/у парак/ у групах; обговорення проблемних питань, актуальних подій, що мотивують іншомовної атмосфери та сприяють досягнення цілей уроку; виконання самостійних завдань творчого, проблемно-пошукового характеру; виконання навчальних/діагностичних/контрольних</p>	<p>5</p> <p>усне і письмове опитування, тестові завдання, анкети, творчі роботи (проекти) індивідуальні та колективні або в невеликих групах, вікторини, інтелектуальні змагання, твори, есе, реферати, проекти, таблиці, графіки, хронологічні портфоліо, доповіді, комікси, тематичні схеми тощо</p>
<p>III. Населення України (Population of Ukraine) Тема 1. Етноси України Тема 2. Особливості національного характеру (гостинність, завбачливість, працьовитість, терпеливість, сімейність, прагнення до національної ідентичності тощо). Тема 3. Українська родина (житло, побут, виховання, сімейні цінності, взаємовідносини в родині).</p> <p>IV. Гордість країни (personality) Тема 1. Постаті української історії (князі, гетьмани українського козацтва, поети, письменники, художники, скульптори, громадські та культурні діячі тощо). Тема 2. Особливості сучасності.</p>				

1	2	3	4	5
<p>V. Життя пересічного українця (<i>Lifestyle of an Ordinary Ukrainian</i>)</p> <p>Тема 1. Образ сучасного українця (спосіб життя, інтереси, захоплення, ідеали, прагнення, сподівання, плани на майбутнє).</p> <p>Тема 2. Українські звичаї та традиції (свята, традиційні ремесла і мистецтва, вірування, вбрання, гумор).</p> <p>Тема 3. Національна кухня (шоденні та святкові обрядові страви, регіональні страви).</p>	<p>– висловлювати власне ставлення до поведінки, думок, позиції інших;</p> <p>– давати оцінку подіям, ситуаціям, вчинкам, діям;</p> <p>– запитувати і надавати інформацію про спосіб життя українців та іноземців;</p> <p>– розпитувати з метою уточнення отриманої інформації для надання необхідних відповідей співрозмовнику;</p> <p>– пропонувати допомогу або давати поради, приймати або відхиляти пропозицію;</p> <p>– описувати і порівнювати явища, факти, події з історії рідного краю та країни;</p> <p>– переконувати й обґрунтовувати свою позицію, точку зору</p>	<p>масову інформацію комунікацію і навчачою</p> <p>використання різних медіа-засобів автентичного походження: друкованих, радіо та телебачення, електронні (Інтернет, комп'ютерні презентації, інтерактивні системи спілкування)</p>	<p>завдань, завдань на рефлексю, самооцінювання та взаємодіювання; пошук інформації різноманітних джерел (Інтернет, документальна і художня література, преса, довідники, словники, енциклопедії тощо); виконання проєктних робіт; участь в обговоренні/дискусіях/інтер'ю/анкетуванні тощо; підготовка екскурсії містом для іноземних гостей</p>	
<p>VI. Туристична Україна (Touring in Ukraine)</p> <p>Тема 1. Міста і міста, які варто відвідати (Київ: Майдан Незалежності, Маріївський палац, Андріївський узвіз, культурні місця, екскурсія Дніпром; Львів: Площа Ринок, міська ратуша, Замкова гора, Майстерня шоколаду, палац Потоцьких; Одеса: Приморський бульвар, Потьомкінські сходи, Театр опери й балету, Морський порт, Дерibasівська тощо).</p> <p>Тема 2. Історична Україна (Гетьманські столиці – Чигирин, Батурин, Глухів, Фортенці, замки, шляхетські маєтки і парки. Музеї історії під відкритим небом).</p> <p>Тема 3. Невідомі Україна («Співаючі тераси», «Білий слон», «Журавлине (мертве) озеро», «Олешківські піски», «Гуфель кохання», «Каминне село» тощо).</p> <p>Тема 4. Дива України (архітектурні історико-культурні пам'ятки: Кам'янець-Подільська фортеця, Києво-Печерська Лавра, Софія Київська, парк «Софіївка», Херсонес, о. Хортиця, Хотинська фортеця; природні дива України: Асканія Нова, Подільські Товпи, о. Синевир, Мармурова печера, «Гранітно-степове Побужжя», о. Світязь, Дністровський каньйон тощо).</p> <p>Тема 5. Язик до Києва доведе (інструкції для туристів).</p>				
<p>VII. Мій рідний край (My Native Land)</p> <p>Тема 1. Мое рідне місто/село (історія, розташування, люди, пам'ятки).</p> <p>Тема 2. Завітайте до нас тому, що..... (Проєкт)</p>				

КРАЇНОЗНАВСТВО: ІСПАНІЯ І ЛАТИНСЬКА АМЕРИКА (BIENVENIDOS A ESPAÑA Y AMÉRICA LATINA)

Тематичні модулі і теми	Мовленнєві функції	Методи і види діяльності		Форми контролю
		Методика учителя	учня	
<p>1</p> <p>Тематичні модулі і теми</p> <p>I. Знайомство з Іспанією (Descubre España)</p> <p><i>Тема 1.</i> Іспанія на географічній карті світу (España en el mapa geográfico del mundo).</p> <p><i>Тема 2.</i> Визначні історичні та культурні місця Іспанії (Encantos históricos y culturales de España).</p> <p><i>Тема 3.</i> Відомі поєднання Іспанії (Figuras destacadas de España).</p> <p><i>Тема 4.</i> Розмаїття сучасної Іспанії (Variedades de la España de hoy).</p> <p><i>Тема 5.</i> Образи туристичної Іспанії (Imágenes de la España turística).</p> <p><i>Тема 6.</i> Молодь сучасної Іспанії (Jóvenes de la España de hoy).</p> <p><i>Тема 7.</i> Засоби масової інформації (Medios de comunicación).</p> <p>II. Знайомство з Латинською Америкою (Descubre América Latina)</p> <p><i>Тема 1.</i> Латинська Америка на географічній карті світу (América Latina en el mapa geográfico del mundo).</p> <p><i>Тема 2.</i> Визначні історичні та культурні місця Латинської Америки (Encantos históricos y culturales de América Latina).</p> <p><i>Тема 3.</i> Відомі поєднання Латинської Америки (Figuras destacadas de América Latina).</p> <p><i>Тема 4.</i> Розмаїття сучасної Латинської Америки (Variedades de la América Latina de hoy).</p> <p><i>Тема 5.</i> Образи туристичної Латинської Америки (Imágenes de la América Latina turística).</p> <p><i>Тема 6.</i> Молодь сучасної Латинської Америки (Jóvenes de la América Latina de hoy).</p> <p><i>Тема 7.</i> Засоби масової інформації (Medios de comunicación).</p>	<p>2</p> <ul style="list-style-type: none"> – знаходити схожі риси та відмінності в культурах, звичаях, традиціях, стилях життя різних народів; – описувати події в їх історичному розвитку, висловлюючи власну точку зору; – аналізувати явища суспільно-політичного, економічного, культурного життя різних країн; – обговорювати проблеми, давати поради, реагувати на поради інших, аргументувати свою точку зору; – вступати в дискусію, привертати увагу співрозмовника; – підтримувати дискусію, розгортаючи, уточнюючи, вносячи корективи у висловлювання співрозмовника або змінюючи тему розмови; – підводити підсумки обговорення, завершувати розмову, висловлюючи власне ставлення до порушеної проблеми; 	<p>3</p> <ul style="list-style-type: none"> міні-лекції (у тому числі з презентацією/відеоматеріали/з опорою на елементи бесіди/обговорення; відеоуроки; семінари, круглі столи; практична робота, робота з агласом/контурною картою, організація парної/групової роботи/ дискусії/проектної роботи/рольових ігор 	<p>4</p> <ul style="list-style-type: none"> запис лекції, робота з автентичними текстами, складання плану-конспекту/тез лекції/опорного конспекту, пошук інформації в Інтернеті, виконання творчих завдань, відповідь на запитання, розповідь з опорою на ілюстрації/фото/малюнки, діалог, дебати, робота парами/малими групами, виконання творчих завдань, проведення віртуальних екскурсій 	<p>5</p> <ul style="list-style-type: none"> проектні роботи, презентації, реферати, доповіді, статті, есе, перекази, тести, диктанги, колажі, постери, буклети, стінні газети, вікторини, кросворди, таблиці, схеми

НІМЕЦЬКОМОВНІ КРАЇНИ (DEUTSCHSPRACHIGE LÄNDER)

Тематичні модулі і теми	Мовленнєві функції		Методи і види діяльності		Форми контролю
	2	3	учителя	учня	
<p>I. Тематичні модулі і теми</p> <p>1. Пізнавальне про Німеччину (Wissenswertes über Deutschland) Тема 1. Ландшафтні образи Німеччини. Німеччина в цифрах і фактах. Тема 2. Дві німецькі держави. Берлінська стіна. Об'єднання Німеччини. Тема 3. Федеральні землі. Берлін – столиця об'єднаної Німеччини. Великі міста. Тема 4. Робота і життєві стандарти. Зайнятість і ринок праці. Промисловість.</p> <p>II. Школа та освіта (Schule und Ausbildung) Тема 1. Система освіти Німеччини. Критичні погляди на освіту. Тема 2. Престижні вищі навчальні заклади. Правила прийому до ВНЗ. Найпрестижніші професії. Тема 3. Відомі вчені й винахідники.</p> <p>III. Культура (Kultur) Тема 1. Література: історія і сучасність. Тема 2. Архітектура та образотворче мистецтво. Тема 3. Музеї, галереї, колекції. Тема 4. Театр, музика, кіно.</p> <p>IV. Сучасна Німеччина (Deutschland aktuell) Тема 1. Економіка і промисловість. Торгівля. Сільське господарство. Тема 2. Проблеми сучасного суспільства. Молодь. Тема 3. Проблеми навколишнього середовища. Транспорт. Тема 4. Градційні ЗМІ. Нові й новітні ЗМІ.</p> <p>V. Повсякденне життя Німеччини (Deutscher Alltag) Тема 1. Захоплення і вільний час. Відпустка. Громадські заклади.</p>	<p>– знаходити схожі риси та відмінності в культурах, звичаях, традиціях, стилях життя різних народів; – описувати події в їх історичному розвитку, висловлюючи власну точку зору; – аналізувати явища суспільно-політичного, економічного, культурного життя різних країн; – обговорювати проблеми, давати поради, реагувати на поради інших, аргументувати свою точку зору; – вступати в дискусію, привертати увагу співрозмовника; – підтримувати дискусію, розгортаючи, уточнюючи, вносячи корективи у висловлювання співрозмовника або змінюючи тему розмови; – підводити підсумки розмови, завершувати ставлення до порушеної проблеми; – робити усні повідомлення,</p>	<p>міні-лекції (у тому числі з презентацією/з огорою на відеоматеріалі/ з елементами бесіди, обговорення; відеоуроки; семінари, конференції, круглі столи; практична робота з завдань, відповідь атласом/ контурною картою, організація парної/ групової роботи/дискусії/ рольових ігор, віртуальної екскурсії/</p>	<p>запис лекції, робота з аргументивними текстами, складання плану-конспекту/тез лекції/опорного конспекту, пошук інформації в Інтернеті, виконання творчих завдань, відповідь на запитання, розповідь з опорою на ілюстрації/ фото/малюнки, дебати, робота з дискусії, робота парами/малими групами</p>	<p>5</p> <p>проектні/творчі роботи, презентації, реферати, статті, доповіді, перекази, есе, тести, анкети, диктанти, колажі, постери, буклети, стінні газети, викторини, кросворди, таблиці, схеми</p>	

1	2	3	4	5
<p>Тема 2. Медичина і здоров'я. Здоровий спосіб життя. Спорт.</p> <p>Тема 3. Домогосподарство. Гроші. Магазини і покупки. Мода.</p> <p>Тема 4. Національна кухня. Національні свята і традиції.</p>	<p>використовуючи мультимедійні засоби</p>			
<p>VI. Австрія – країна в серці Європи (Österreich – ein Land im Herzen Europas)</p> <p>Тема 1. Геополітичний портрет країни на Дунаї. Політика і суспільство.</p> <p>Тема 2. Федеральні землі Австрії. Місія для відпочинку.</p> <p>Тема 3. Центр країни – Відень. Великі міста.</p> <p>Тема 4. Культурне життя Австрії: література, музика, театр, кіно, образотворче мистецтво.</p> <p>Тема 5. Визначні постаті Австрії.</p>				
<p>VII. Різноманітна Швейцарія (Die vielseitige Schweiz)</p> <p>Тема 1. Сучасна Швейцарія. Кантони. Ландшафти.</p> <p>Тема 2. Столиця, великі міста.</p> <p>Тема 3. Розмаїття культурного життя.</p> <p>Тема 4. Звичаї, свята, традиції. Національна кухня.</p> <p>Тема 5. Відомі швейцарці.</p>				
<p>VIII. Велике Герцогство Люксембург (Großherzogtum Luxemburg)</p> <p>Тема 1. Регіони країни. Клімат. Населення.</p> <p>Тема 2. Столиця та її околиці. Великі міста.</p> <p>Тема 3. Театральне і музичне життя країни. Кіно.</p> <p>Тема 4. Мистецтво Люксембурга: музеї, замки, архітектура</p> <p>Тема 5. Поквядження Люксембурга: спорт, відпочинок, покупки, організація вільного часу для дітей.</p>				
<p>IX. Що ми знаємо про Ліхтенштейн? (Was wissen wir über Lichtenstein?)</p> <p>Тема 1. Рельєф. Водні ресурси. Клімат. Населення. Політична структура.</p> <p>Тема 2. Столиця Вадуц – центр культури. Великі міста.</p> <p>Тема 3. Культурне життя: музеї, галереї, театри, фестивалі.</p> <p>Тема 4. Житло, вільний час, ЗМІ.</p> <p>Тема 5. Національні свята і традиції. Національна кухня.</p>				

МОЯ ФРАНЦІЯ (MA FRANCE)

Тематичні модулі і теми	Мовленнєві функції	Методи і види діяльності		Форми контролю
		учителя	учня	
I I. Географія Франції (La géographie de la France) <i>Тема 1.</i> Географічне розташування, територія, рельєф. <i>Тема 2.</i> Гори, річки, клімат. <i>Тема 3.</i> Адміністративна система.	2 – описувати події в історичному розвитку, висловлюючи власну точку зору; – знаходити схожі та відмінності в звичаях, традиціях, житті французів;	3 міні-лекція (у т.ч. з елементами обговорення, опорою на відеоматеріали, презентацією), організація дискусії/дебатів/проектної/групової роботи, семінари, круглі столи, практичні заняття	4 запис лекцій, участь в обговоренні, виконання творчих завдань, пошук інформації в Інтернеті, робота з автентичними текстами, складання конспекту/лекції/ опорного конспекту	5 контрольні роботи, тестування, колажі, есе, вікторини, кросворди, доповіді, реферати, презентації, складання географічної карти/ таблиць/схем, хронологічної таблиці, портфоліо
II. Населення Франції (La population de la France) <i>Тема 1.</i> Демографічна ситуація. <i>Тема 2.</i> Молодь Франції. <i>Тема 3.</i> Французи та їхні традиції.	– аналізувати економічного, культурного життя Франції; – обговорювати проблеми, давати поради, реагувати на поради інших, аргументувати свою точку зору;			
III. Французька мова і Франкофонія (La langue française et la francophonie) <i>Тема 1.</i> Мовні джерела. <i>Тема 2.</i> Франкомовний простір. <i>Тема 3.</i> Використання французької мови в міжнародних організаціях.	– аналізувати економічного, культурного життя Франції; – обговорювати проблеми, давати поради, реагувати на поради інших, аргументувати свою точку зору;			
IV. Культура Франції (La culture de la France) <i>Тема 1.</i> Французьке кіно і театр. <i>Тема 2.</i> Музичне життя Франції. <i>Тема 3.</i> Засоби масової інформації.	– давати поради, реагувати на поради інших, аргументувати свою точку зору; – знати основні, культурні та соціальні французького народу;			
V. Прогулянка Парижем (La promenade de Paris) <i>Тема 1.</i> Історія міста. <i>Тема 2.</i> Визначні місця Парижа. <i>Тема 3.</i> Інтелектуальний, дловий, художній Париж.	– давати правильну оцінку явищам, подіям, фактам, що стосуються відомих постатей Франції;			
VI. Визначні люди Франції (Les hommes connus de la France) <i>Тема 1.</i> Письменники, художники. <i>Тема 2.</i> Музиканти, співаки. <i>Тема 3.</i> Державні діячі.	– добирати в навчальних цілях і правильно інтерпретувати матеріал про столицю Франції як історичний, економічний і культурний центр;			

1	2	3	4	5
<p>VII. Спортивне життя Франції (<i>La vie sportive en France</i>)</p> <p><i>Тема 1.</i> Відомі спортсмени країни. <i>Тема 2.</i> Історичні події із життя спорту. <i>Тема 3.</i> Всесвітні спортивні змагання, що проводяться у Франції.</p>	<p>- описувати спортивне життя Франції, визначити спортивні досягнення французів; - характеризувати французьку національну кухню, її поширення у світі, кулінарні вподобання французів;</p>			
<p>VIII. Французька кухня (<i>La cuisine française</i>)</p> <p><i>Тема 1.</i> Французькі національні страви. <i>Тема 2.</i> Вина – особлива гордість французів. <i>Тема 3.</i> Найвідоміші шеф-кухарі країни.</p>	<p>- провідити аналіз французької й української системи освіти, називати та характеризувати відомих французьких учених;</p>			
<p>IX. Освіта і наука Франції (<i>L'éducation et la sciences de la France</i>)</p> <p><i>Тема 1.</i> Освіта Франції. <i>Тема 2.</i> Наукові досягнення. <i>Тема 3.</i> Відомі французькі вчені.</p>	<p>- виділяти й описувати основні свята Франції; - визначати основні напрями французько-української співпраці</p>			
<p>X. Засоби масової інформації (<i>Les médias</i>)</p> <p><i>Тема 1.</i> Телебачення і радіомовлення. <i>Тема 2.</i> Газети і журнали. <i>Тема 3.</i> Інтернет-ресурси.</p>				
<p>XI. Свята і вихідні дні у Франції (<i>Les fêtes et les jours de repos en France</i>)</p> <p><i>Тема 1.</i> Свята і фестивалі. <i>Тема 2.</i> Особливості вихідних днів. <i>Тема 3.</i> Традиції відзначення свят.</p>				
<p>XII. Французько-українська співпраця (<i>La coopération Français-Ukrainien</i>)</p> <p><i>Тема 1.</i> Економічна сфера. <i>Тема 2.</i> Культурна сфера. <i>Тема 3.</i> Наукова сфера.</p>				

Зміст *Навчальної програми елективних курсів з іноземних мов для старшої школи загальноосвітніх навчальних закладів* підготували наукові співробітники відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України:

Редько Валерій Григорович, кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник, завідувач відділу;

Полонська Тамара Костянтинівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник;

Пасічник Олександр Сергійович, кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник;

Долинський Євген Володимирович, кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник;

Басай Надія Пилипівна, науковий співробітник;

Басай Олег Вікторович, науковий співробітник;

Алексєєнко Ірина Вікторівна, молодший науковий співробітник.

НАВЧАЛЬНА ПРОДУКЦІЯ

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
ЕЛЕКТИВНИХ КУРСІВ З ІНОЗЕМНИХ МОВ**

**ДЛЯ СТАРШОЇ ШКОЛИ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Верстка Лоза В.С.
Обкладинка Мирончик Ю.П

Матеріал подається у авторській редакції

Підписано до друку 25.03.2015р. Формат 60x90 1/16
Гарнітура Петербург. Друк. офсетний. Папір офсетний.
Ум. друк. Арк 2,65
Наклад 100 пр.

Видавництво «Педагогічна думка»
04053, м. Київ, вул. Артема, 52-а, корп.2;
тел./факс: (044) 484-30-71

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовників
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 3563 від 28.08.2009 р.